

NEALERGICKÁ RÝMA – POZICE POSILUJÍ ŠETRNÁ DEKONGESTIVA KOMENTÁŘ PRŮZKUMU LÉKÁRNÍCI DOPORUČUJÍ 2011

ODBORNÁ REDAKCE EDUKAFARM

Neléčená rýma trvá sedm dní, při dobré léčbě pouze týden... lidové rčení, s rýmou se ale snaží každoročně bojovat mnoho pacientů. Akutní i chronický průběh rýmy nepříznivě ovlivňuje kvalitu života, a proto je jakýkoliv účinný a bezpečný způsob pro zmírnění jejího průběhu vítán.

Rýma sama o sobě není onemocněním, ale pouze příznakem, který může mít řadu vyvolávajících příčin. I když by měla být léčba vždy kauzální, právě v případech rýmy to není pokaždé zcela možné. Proto má u rýmy velký význam i léčba symptomatická. Zcela zásadní je udržení průchodnosti nosu, čehož dosahujeme mechanicky a medikamentózně (odstranění hlenu, dekongescí sliznice či omezení produkce hlenu).

Společným znakem většiny typů rýmy je zvýšená propustnost kapilár s následným prosáknutím nosní sliznice a kongescí, obvykle doprovázená zvýšenou tvorbou hlenu. Krátce trvající rýma související s nachlazením je nejčastěji virového původu. Obvykle začíná suchým stadiem s pálením v nose a nosohltanu, ze kterého se obvykle rozvine katarální stadium s vodnatou či hlenovitou sekrecí. V akutní situaci výrazně zvýšené sekrece z nosu ve spojení s kongescí je však třeba pacientovi pomoci okamžitě. Při nedostatečně rychlém obnovení průchodnosti nosních průduchů dochází ke stagnaci hlenu s nebezpečím sekundární infekce a rozvoje sinusitidy, jejíž léčba představuje další problém. Prostředkem volby jsou přípravky ze skupiny dekongestiv.

NEVÝHODY BĚŽNĚ UŽÍVANÝCH DEKONGESTIV

Tradičně jsou ve většině případů doporučována lokální sympatomimetika s dekongescenčním účinkem, jako např. **nafazolin, tetrazylin, xylometazolin** a další. Po jejich aplikaci do nosu dochází k vazokonstrikci v nosní sliznici a k následnému zmírnění otoku. Tato léčiva mají rychlý, ale pouze přechodný účinek. Při užívání delším než 5–7 dní u této skupiny léčiv hrozí vznik tolerance – tj. cévy nosní sliznice na podávaná léčiva reagují stále méně. Dlouhodobé stažení cév nosní sliznice zase může vést až k nevratnému poškození, suchému zářetku (**rhinitis sicca**) a hypertrofii nosní sliznice, a tím pak i k dlouhodobému zhoršení průchodnosti nosu. Kromě toho se nezlepšuje čistící funkce nosní sliznice (mukociliární clearance), ale naopak, tato významná funkce se může při dlouhodobější aplikaci zhoršovat. Mezi uživateli je však tento „zlozvyk“ (**sanorinizmus**) poměrně velmi rozšířený a zdá se, že se jej jen tak lehce nepodaří vymýtit.

Navíc se část těchto léčiv přes nosní sliznici vstřebává a je třeba brát v úvahu i možnost celkových nežádoucích účinků, jako jsou například bušení srdce, zrychlení tepu a zvýšení krevního tlaku, nebo ovlivnění účinku jiných léčiv (lokální sympatomimetika mohou např. potencovat presorický účinek tricyklických antidepresiv a inhibitorů MAO, a to až dva týdny po ukončení podávání).

ROZTOKY MINERÁLNÍCH SOLÍ

Průzkum **Lékárníci doporučují 2011** však ukázal, že vzhledem k výše uvedeným nevýhodám těchto léčiv zažívají momentálně renesanci roztoky minerálních solí (mořská voda, minerální vody, fyziologický roztok) aplikované do nosu. Tyto postupy jsou ověřenou součástí mnoha tradičních lidových medicín (např. konvička **neti** v indické medicíně), v naší společnos-

ti však nejsou zatím příliš rozšířené (a vzhledem k relativní nepraktičnosti se zřejmě ani příliš nerozšíří). Navíc má mnoho pacientů z výplachu nosních průduchů nespécifické obavy. Patříčtě osmoticky upravený roztok však nezpůsobuje žádné nepříjemné pocity a je i při dlouhodobé léčbě velmi dobře snášen. Úprava do formy nosních sprejů však přináší uživatelsky příjemnější alternativu výplachu nosních dutin, protože umožňuje rychlou a v každodenním životě jednoduchou aplikaci.

Občas pacienti nahlíží na nosní spreje obsahující roztoky minerálních solí ještě s určitou nedůvěrou, výsledky klinických studií však vyznívají poměrně jasně pozitivně. Co si však dosud málo pacientů uvědomuje, je skutečnost, že pro očekávaný účinek je potřeba důsledně rozlišovat osmolaritu používaného roztoku. Zatímco **hypotonické** a **izotonické roztoky** sice dokáží odplavit z nosních dutin prachové částice, alergeny a hlen, zvlhčit nosní sliznici a zlepšit mukociliární funkce, u **hypertonických roztoků** se k těmto účinkům přidává i tolik žádaný přímý účinek – dekongescí nosní sliznice.

PRINCIP ÚČINKU HYPERTONICKÝCH ROZTOKŮ

Nosní sliznice dokáže bez problémů snést aplikaci roztoků odpovídajících ekvivalentu až 3,5% roztoku NaCl. Při aplikaci hypertonických roztoků na edematózně prosáklou nosní sliznici dochází k vytvoření osmotického spádu mezi nosní sliznicí a aplikovaným hypertonickým roztokem. Z nosní sliznice tak odchází osmotickým tlakem přebytečná voda do prostředí s vyšším osmotickým tlakem, tedy do nosního průduchu. Tímto mechanismem dochází k splasknutí (dekongesci) nosní sliznice a zároveň k naředění případných hlenů, které se tak lépe odstraňují. Navíc hypertonické roztoky podle některých studií zlepšují ciliární funkci účinněji než roztoky izotonické.

Příkladem může být **nosní sprej QUIXX**, který se v průzkumu **Lékárníci doporučují 2011** ze všech přípravků založených na solných roztocích umístil v průzkumu na nejvyšší příčce. Obsahuje upravenou mořskou vodu z Atlantického oceánu ekvivalentní 2,6% roztoku NaCl (kromě NaCl obsahuje množství příznivě působících stopových prvků charakteristických pro mořskou vodu). Jedná se tedy o hypertonický roztok, který je na základě fyzikálního (osmotického) mechanismu působení a potvrzené účinnosti považován za **zdravotnický prostředek**. Přípravuje se mikrofiltrací mořské vody ze zálivu Saint Malo ve Francii. Díky této úpravě a důsledné farmaceutické kontrole tak vzniká velmi bezpečný sterilní roztok, který si díky speciálnímu aplikátoru s filtrací vzduchu zachovává sterilitu po celou dobu podávání. Vzhledem k tomu, že neobsahuje farmakologicky účinnou látku, je vhodný i pro dlouhodobé používání a jedno balení vydrží až na 220 aplikací. Díky vysoké bezpečnosti je možné jej používat u dětí od 6 měsíců věku i v těhotenství.

Využití hypertonických roztoků solí v léčbě rýmy je ukázkou „evoluce“ ověřených tradičních léčebných postupů. Použití moderní farmaceutické technologie přenáší tyto postupy i do moderní medicíny, pro kterou tak v léčbě rýmy představují cennou alternativu s vysokou bezpečností a dlouhodobou použitelností.